

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การติดตามผลในการปฏิบัติงานของคนพิการในสถานประกอบการ เขตกรุงเทพมหานคร” ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการติดตามผลการปฏิบัติงาน
2. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิคนพิการ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการติดตามผลการปฏิบัติงาน

(Monitoring Approach)

Alexandra Stephens (อ้างถึงใน ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2542, น. 296) ได้ให้ความหมายการติดตามงานว่าเป็นระบบเฝ้าระวังจากผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนมากที่สุด ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าที่สุด และให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการวัดผล บันทึก และรวบรวมข้อมูล นอกจากนั้นการติดตามงานยังเป็นระบบการป้อนกลับที่ทำให้ทราบผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ และต้องทำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ เพื่อให้แน่ใจว่า

- การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างประหยัดคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ
- สามารถล่วงรู้ปัญหาและอุปสรรคที่อาจมีขึ้นได้ และมีการแก้ไขทันเวลา
- บุคคลทุกฝ่ายได้รับรู้ความเคลื่อนไหวทุกระยะของโครงการ
- ปัจจัยต่าง ๆ สำหรับโครงการได้รับการเตรียมพร้อมตรงตามเวลาที่วางไว้อย่างใกล้ชิดที่สุด

- การทำงานทุกขั้นตอนเป็นไปตามแผนงานที่วางไว้อย่างใกล้ชิดที่สุดมีการปรับแผน การดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ตามความจำเป็น

นิตา ชูโต (2541, น. 306) ให้ความหมายการติดตามงาน (Monitoring) ว่าเป็นกระบวนการประจำที่เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ก็คือเป็นการควบคุมเฝ้าระวังดูแลกำกับของฝ่ายจัดการ เพื่อตรวจสอบเป็นระยะ ๆ ว่ามีการปฏิบัติงานจริง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดเป็นไปตาม

วัตถุประสงค์ตรงกลุ่มเป้าหมายตรงตามตารางเวลาที่วางไว้ในแผนงานหรือไม่ประการหนึ่งอีกประการหนึ่งการติดตามงานเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการให้งานมีประสิทธิภาพ

ได้ประโยชน์คุ้มทุน คุ้มค่า การติดตามงานก็เพื่อการแก้ไขปัญหาในขณะปฏิบัติงานได้ทันท่วงที และผู้ปฏิบัติงานจะรู้และมั่นใจว่างานที่ได้ปฏิบัติมีผลหรือไม่อย่างไร ย่อมจะขึ้นอยู่กับ การติดตามงานและการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งหมายถึงการให้คำตัดสินอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่ตั้งใจและโดยไม่ตั้งใจ เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในโครงการว่าเกิดจากโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่ตั้งใจและโดยไม่ตั้งใจ เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในโครงการว่าเกิดจริงหรือไม่ มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ เกิดกับคนกลุ่มไหน มีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง เปรียบเทียบกับก่อน และหลัง มีโครงการตลอดจนผลงานที่เกิดคุณภาพคุ้มค้ำกับต้นทุน

ศิริชัย กาญจนวาสี (2541, น. 12-22) ให้ความหมายของการติดตามงานไว้ว่าการติดตาม (Monitoring) หมายถึงกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า (Input) การดำเนินงาน (Process) และผลการดำเนินงาน (Output) เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback system) สำหรับการกำกับ ทบทวน และแก้ไขปัญหาขณะดำเนินการโครงการ

การติดตามและการประเมินผลมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เป็นกลไกของการพัฒนาที่สามารถใช้ร่วมกันได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าการติดตามเป็นส่วนหนึ่งหรือสนับสนุนการประเมินผลข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการติดตามจะใช้เป็นส่วนหนึ่งของสารสนเทศในการประเมิน โดยใช้ร่วมกับสารสนเทศจากแหล่งอื่น ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นโครงการที่มีการติดตามอย่างสม่ำเสมอและถูกต้องแล้วจะทำให้การประเมินโครงการนั้น ๆ ทำได้ง่ายขึ้นและมีโอกาสประสบความสำเร็จสูงกว่าโครงการที่ไม่มีการติดตามผลงาน

การติดตามผลงานนั้นอยู่ในช่วงเวลาดำเนินโครงการโดยเน้นพิจารณาปัจจัยกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่จะเน้นประสิทธิภาพมากกว่าประสิทธิผล

การติดตามงานมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผน
2. เพื่อให้ทราบปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินงาน
3. เพื่อหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุง การดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

ส่วนประกอบของการติดตาม (Monitoring Component)

ส่วนประกอบของการติดตามผลโดยทั่วไปมี 6 ส่วน คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) ฐานข้อมูล (Data Base) กระบวนการจัดกระทำข้อมูล (Processing) การควบคุม (Control) ผลผลิตที่ได้ (Output) และข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ซึ่งแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า โดยทั่วไปจะมีส่วนประกอบย่อย 3 ส่วน คือ ปัจจัยภายใน (Internal) ปัจจัยภายนอก (External) และปัจจัยเฉพาะ (Special) ซึ่งปัจจัยภายใน เช่น บุคลากรแผนกที่รับผิดชอบโครงการเป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอก เช่น หน่วยงานในสังกัดที่รับผิดชอบโครงการ หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนหรือหน่วยที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ปฏิบัติการเป็นต้น และปัจจัยเฉพาะ เช่น นโยบาย การจัดการ การวางแผน และการจัดลำดับความสำคัญของโครงการเป็นต้น ทั้งนี้ สารสนเทศทั้ง 3 ส่วน จะนำมารวมไว้ที่ฐานข้อมูล

2. ฐานข้อมูลจะเก็บรวบรวมข้อมูลที่ทันสมัยเป็นปัจจุบันของโครงการเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นข้อมูลที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีซึ่งข้อมูลในที่นี้แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการโดยตรงที่นำมาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับโครงการโดยตรงที่นำมาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับโครงการโดยตรงซึ่งควรตัดออกไป และ ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับโครงการโดยตรง แต่ยังคงต้องการนำมาวิเคราะห์ ซึ่งข้อมูลที่ต้องการวิเคราะห์จะนำไปใช้เป็นส่วนประกอบของกระบวนการจัดทำข้อมูลต่อไป

3. กระบวนการจัดทำข้อมูล เป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลเป็นสารสนเทศที่มีความหมายและเหมาะสมโดยใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลซึ่งอาจใช้คอมพิวเตอร์มาช่วย มีขั้นตอนตามลำดับตั้งแต่การบันทึกข้อมูล (Recording) การจำแนกประเภท (Classification) การจัดเก็บ (Storing) การเรียกข้อมูลขึ้นมาใช้ (Retrieving) การจัดทำใหม่ (Reproducing) และการเผยแพร่ (Communication)

4. การควบคุมเป็นการวินิจฉัย/สั่งการดำเนินโครงการโดยใช้สารสนเทศจากกระบวนการจัดทำข้อมูลการควบคุมมี 2 ระดับ คือ การควบคุมระดับปกติ (Routine Level) การควบคุมระดับสูงกว่าปกติ (Higher Level) การควบคุมระดับปกติ (Higher level) การควบคุมระดับปกติเป็นการเตรียมการวินิจฉัย/สั่งการ โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานทั่วไปของปัจจัยนำเข้า ขั้นตอนการดำเนินงาน และผลที่ได้ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการวินิจฉัย/สั่งการของผู้ปฏิบัติ ส่วนการควบคุมระดับสูงกว่าปกติจะวินิจฉัย/สั่งการ โดยเปรียบเทียบกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งจะทำให้การแก้ไขปัญหาเหมาะสมและได้ผลอย่างทันที่

5. ผลผลิต เป็นส่วนที่ได้จากกระบวนการจัดกระทำข้อมูล ซึ่งถ้าใช้วิธีการเชิงปริมาณ (Qualitative) ผลที่ได้จะเห็นชัดเจน ทำให้ง่ายต่อการวินิจฉัย/สั่งการต่อความก้าวหน้าของโครงการ ในระหว่างดำเนินการเพราะเห็นผลที่ได้ชัดเจนและมีทางเลือกมากกว่าในการวินิจฉัย/สั่งการ ต่อความก้าวหน้าของโครงการในระหว่างดำเนินการเพราะเห็นผลที่ได้ชัดเจนและมีทางเลือก มากกว่าในการวินิจฉัย/สั่งการ อย่างไรก็ตาม การใช้วิธีการเชิงปริมาณนั้นไม่สามารถจะใช้ได้กับ โครงการพัฒนาทุกโครงการโดยเฉพาะการวัดทางสังคมศาสตร์, พฤติกรรม หรือจิตวิทยา ซึ่งอาจจะ ต้องใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative)

อย่างไรก็ตามในที่นี้เห็นว่า ถ้าใช้ทั้งวิธีเชิงปริมาณและคุณภาพควบคู่กันได้ น่าจะทำให้ได้สารสนเทศ ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

6. ข้อมูลย้อนกลับ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกส่วนขององค์ประกอบตั้งแต่ข้อ 1-5 ที่กล่าวมาแล้ว ทั้งข้อมูลย้อนกลับที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งอาจนับได้ว่าความสำเร็จของการติดตามงาน/โครงการพัฒนาขึ้นอยู่กับสาระและคุณภาพของข้อมูลย้อนกลับเป็นสำคัญ นั่นคือ ถ้าข้อมูลย้อนกลับมีความถูกต้อง เทียบตรงและทันต่อเวลาแล้ว ย่อมทำให้การติดตามงานสำเร็จได้ โดยง่าย และเช่นเดียวกันถ้าข้อมูลย้อนกลับไม่มีคุณสมบัติดังกล่าว แล้วการติดตามงานจะสำเร็จได้ยากมาก

รูปแบบการติดตามงาน

การติดตามงาน (Model) ที่ชัดเจน โดยทั่ว ๆ ไปอาจแบ่งแยก ดังนี้

1. แบ่งแยกตามลักษณะของสิ่งที่ติดตามในโครงการพัฒนา โดยแบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ
 - การติดตามกิจกรรม
 - ทรัพยากร
 - งบประมาณ
 - ผลการดำเนินงาน
2. แบ่งแยกตามลักษณะการรายงานผลติดตาม แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ
 - การรายงานด้วยวาจา
 - รายงานเป็นลายลักษณ์อักษร
3. แบ่งแยกตามจำนวนบุคลากรที่ดำเนินการติดตาม แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ
 - ติดตามโดยผู้เกี่ยวข้องโครงการโดยตรง

- ติดตามโดยบุคคลภายนอก
- 4. แบ่งตามขั้นตอนการรายงานผล แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ
 - รายงานผลโดยตรง โดยผู้มีอำนาจวินิจฉัย/สั่งการ
 - รายงานผลตามสายการบังคับบัญชา

แนวทางการติดตามงาน

การวิเคราะห์ข่ายงาน (Net work Analysis) เป็นเทคนิคสำหรับการวางแผนการบริหารติดตาม และควบคุมโครงการ เทคนิคการวิเคราะห์ข่ายงานมีหลายวิธี เช่น

1. PERT (Program Evaluation and Review Technique) เป็นเทคนิคในการติดตามและตรวจสอบโครงการสำหรับการวางแผนกำหนดเวลาทำงาน ตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่

2. CPM (Critical Path Model) เป็นวิธีติดตามเพื่อควบคุมค่าใช้จ่ายของโครงการให้ มีน้อยที่สุด ในเวลาที่สั้นที่สุด ประเด็นสำคัญของการใช้ CPM คือ ค่าใช้จ่ายและเวลาซึ่งใช้แทนกันได้

3. การประยุกต์การติดตามงานจากวิธีการของ PAPA (Participation Action Plan Approach) เป็นเทคนิค/วิธีการติดตามงานหรือติดตามผล (Follow up) การฝึกอบรมหรือสัมมนา โดยอาศัยแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ของผู้เข้าอบรม/สัมมนา ที่วางแผนการดำเนินงานในอนาคตมาเป็นแนวทางการติดตามงาน วิธีการ PAPA มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

3.1 ชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการทราบถึงการติดตามงานว่าเป็นการติดตาม โดยเน้นตามแผนปฏิบัติการของโครงการ

3.2 ชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องในวัตถุประสงค์ของการติดตามว่า ไม่ใช่การจับผิดเพียงแต่ต้องการทราบว่า การดำเนินโครงการเป็นไปตามแผนที่กำหนดและตกลงกันไว้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการอย่างไร เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงโครงการและเป็น ประโยชน์ของทุกฝ่าย

3.3 กรณีที่แผนปฏิบัติการยังไม่มีหรือไม่สมบูรณ์ ผู้ติดตามและผู้เกี่ยวข้องต้อง ร่วมกันจัดทำให้สมบูรณ์และมีคู่ฉบับที่ตรงกัน

3.4 สำหรับขั้นตอนการติดตามงานจะมี 6 ขั้นตอน เช่นเดียวกับการติดตามงาน ทั่ว ๆ ไป คือ

- กำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการติดตาม(Objective and Focus)

- การวางแผน (Plan)
- การดำเนินการติดตาม(Implement)
- วิเคราะห์ข้อมูล(Analyze)
- รายงานผล (Report)
- วินิจฉัย/สั่งการ(Command)

3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเน้นวิธีสัมภาษณ์, ใช้แบบสอบถามและการสังเกต หรืออาจใช้วิธีดังกล่าวมากกว่าหนึ่งวิธีร่วมกันซึ่งขึ้นอยู่กับเวลา, บุคลากร, งบประมาณ, จำนวนผู้ให้ข้อมูล อย่างไรก็ตามวิธีที่ประหยัดและนิยมใช้กันมากคือการสัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีแนวทางสรุป ดังนี้

วิธีการสัมภาษณ์ แจ้งให้ผู้สัมภาษณ์ล่วงหน้าถึงกำหนดการและวัตถุประสงค์ของการติดตามงาน นัดหมายเวลา สร้างแนวการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินการตามแผนว่าเป็นไปตามที่กำหนดหรือไม่เพียงใด

วิธีใช้แบบสอบถาม มีแนวทางดังนี้คือ การติดตามงานและสร้างแบบสอบถามทดลองใช้ ปรับปรุง และส่งแบบสอบถามพร้อมแผนการดำเนินโครงการแก่ผู้ตอบ ซึ่งแบบสอบถามจะประกอบด้วยส่วนสำคัญของผู้ตอบ วันเวลา สถานที่ที่ส่งคืน ซึ่งแจ้งรายละเอียดแบบสอบถามเกี่ยวกับว่าแบ่งเป็นกี่ตอน วิธีการตอบ และสุดท้ายคือขอขอบคุณผู้ให้ความร่วมมือ

ดังนั้นสรุปได้ว่า การติดตามผลการปฏิบัติงาน คือ การติดตามผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามแผนงานหรือไม่ และทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายที่กำหนดต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิคนพิการ

ตามทัศนะของ วรพจน์ (อ้างถึงใน ระพีภัทร์ วงษ์ภักดี, 2542, น. 14) ได้อธิบายความหมาย ของสิทธิว่า คือ “อำนาจที่กฎหมายรับรองให้บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น” ซึ่งการให้ความหมายดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับ นพนิธิ สุริยะ (อ้างถึงใน ระพีภัทร์ วงษ์ภักดี, 2537, น. 14) ที่กล่าวว่า “สิทธิ ได้แก่ อำนาจและ/หรือประโยชน์ซึ่งได้รับของและ/หรือได้รับการคุ้มครอง”

เอกสารการสัมมนาวิชาการ เรื่อง สิทธิมนุษยชนกับคนพิการ (2541, น. 1) กล่าวถึงปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย

1. คนพิการมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีสิทธิและเสรีภาพแห่งบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครองในฐานะพลเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมีสิทธิต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในภายใต้ปฎิญญาฉบับนี้ โดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ และโดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา การเมือง ภาษา ถิ่นกำเนิด เพศ อายุ หรือสถานะอื่นใด
2. คนพิการมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง
3. คนพิการมีสิทธิเข้าร่วมในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย และแผนงานทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
4. คนพิการมีสิทธิได้รับการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพ และพัฒนา ตั้งแต่แรกเกิดและแรกเริ่ม ที่พบความพิการ รวมทั้งผู้ปกครองและครอบครัวของคนพิการต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐในทุกด้าน เพื่อให้สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาคนพิการอย่างเต็มศักยภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคล
5. คนพิการมีสิทธิได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระได้ด้วยตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
6. คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพทุกระดับ ทุกรูปแบบของการจัดการศึกษาตามความต้องการของคนพิการอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ทั้งการศึกษาในระบบนอกระบบ และการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยไม่มีการจำกัด กีดกัน เลือกปฏิบัติ หรือข้อยกเว้น ใด ๆ
7. คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพทุกประเภท ได้รับการจ้างงานหรือว่าจ้างเข้าทำงานตามความต้องการและสามารถ โดยได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการ ได้รับความก้าวหน้า รวมทั้งได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานโดยไม่มีการกีดกันหรือเลือกปฏิบัติ
8. คนพิการมีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกคุกคามทางเพศ ทำร้ายร่างกาย และจิตใจ กักขัง เอารัดเอาเปรียบ หรือการแสวงหาประโยชน์ใด ๆ จากความพิการ ทั้งนี้ให้ได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป
9. คนพิการมีสิทธิอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชนของตน และมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม
10. คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

11. คนพิการมีสิทธิได้รับการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ครอบครัว ชุมชน และสังคม ได้รับรู้และเข้าใจคนพิการในทางที่สร้างสรรค์ โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิ ศักยภาพ และความสามารถ รวมทั้งการบำเพ็ญประโยชน์ของคนพิการ

12. คนพิการมีสิทธิได้รับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนให้มีสื่อทุกประเภทที่เหมาะสมกับความพิการ รวมทั้งต้องจัดให้มีล่ามภาษามือ อักษรเบรลล์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรืออุปกรณ์พิเศษอื่น ๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร

13. คนพิการและครอบครัว ชุมชน สังคม มีสิทธิได้รับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เพื่อทราบถึงสิทธิอันระบุไว้ในปฏิญญาฉบับนี้โดยทั่วถึง

14. รัฐต้องให้ความสำคัญและปฏิบัติตามพันธสัญญาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ซึ่งได้ลงนามหรือตกลงร่วมกันในระดับประเทศและระดับนานาชาติ

เนื่องจากคนพิการเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ดังนั้นคนพิการสมควรได้รับสิทธิและโอกาสแห่งความเท่าเทียมกันในสังคม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

ความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพ

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ซึ่งตามข้อแนะนำที่ 168 ILO ว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพ (คนพิการ) ปีพ.ศ. 2498 กล่าวไว้ว่า “คำว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพในความหมายประการหลังนี้ ถือเป็นปัญหาประการหนึ่งของชุมชนอันเป็นปัญหาที่ทำลายต่อความเชี่ยวชาญพิเศษ และเกี่ยวข้องกับระบบต่าง ๆ และการบริการหลายด้าน อันได้แก่ ด้านการแพทย์ ด้านสังคม ด้านการศึกษา และด้าน อาชีพ” ในระยะแรกสหประชาชาติ มีเป้าหมายเพียงเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ให้เท่านั้น ต่อมาจึงเริ่มพัฒนาคนพิการให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมด้วยการฟื้นฟูให้คนพิการสามารถมีบทบาททางด้านการผลิตให้แก่สังคมด้วย ในอนุสัญญาฉบับที่ 159 และข้อแนะนำฉบับที่ 168 ว่าด้วยการฟื้นฟูด้านฝึกอาชีพและการจ้างงาน (คนพิการ) พ.ศ. 2526 (Vocational Rehabilitation and Employment of Disabled Persons), 1983 ได้คุ้มครองคนพิการทุกประเภทในเรื่องการฟื้นฟูอาชีพและการมีงานทำ การส่งเสริมโอกาสการมีงานในตลาดแรงงานเปิด โดยต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน

อนุสัญญาฉบับที่ 159 มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ประเทศสมาชิกจะต้องให้ความสำคัญแก่การฟื้นฟูอาชีพ เพื่อช่วยบุคคลดังกล่าว ให้อยู่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมต่อไป

2. ประเทศสมาชิกจะต้องดำเนินการและทบทวนนโยบายของประเทศเกี่ยวกับการ ฟื้นฟูอาชีพ และการมีงานทำของคนพิการ เพื่อประกันว่ามีการฟื้นฟูอาชีพที่เหมาะสมสำหรับ คนพิการทุกประเภท และส่งเสริมโอกาสการมีงานทำสำหรับคนพิการในตลาดแรงงานเปิด แต่ต้อง ให้ออกโอกาสแก่คนพิการและคนงานทั่วไปอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามหากมีมาตรการที่มุ่งให้ เกิดผลต่อโอกาสและการปฏิบัติแก่คนงานพิการจะต้องไม่ถือว่าเป็นเสมือนการเลือกปฏิบัติต่อ คนงานอื่น ๆ

3. องค์การตัวแทนของนายจ้างและคนงาน ตลอดจนองค์การตัวแทนคนพิการ จะต้องมีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว กำหนดมาตรการเพื่อ ส่งเสริมความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานเอกชนและรัฐในกิจกรรมการฟื้นฟูอาชีพ

4. เจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจจะต้องกำหนดมาตรการแนะแนวอาชีพ อบรมวิชาชีพ การบรรจุตำแหน่งงานว่าง การมีงานทำ และการบริการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ แก่คนพิการ เพื่อให้มี ความมั่นคงและก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ทั้งนี้ โดยการปรับปรุงหน่วยงานที่ดำเนินการอยู่แล้ว เท่าที่จำเป็น กำหนดมาตรการเพื่อส่งเสริมการจัดตั้งและพัฒนาการฟื้นฟูอาชีพ และการให้บริการ จัดหางานสำหรับคนในท้องถิ่นและชุมชนห่างไกล

5. ประเทศสมาชิกจะต้องประกันให้มีการอบรมและให้มีผู้แนะนำด้านอบรมฟื้นฟู อาชีพ ตลอดจนมีคณะทำงานที่มีคุณสมบัติเหมาะสมซึ่งรับผิดชอบในการแนะแนวอาชีพ การอบรม วิชาชีพการบรรจุตำแหน่งงานว่าง และการมีงานทำของบุคคลพิการ

จากการสัมมนาวิชาการเรื่อง “พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” เมื่อ ปี 2532 โดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นั้นประเทศต่าง ๆ มีแนวคิดในการคุ้มครองคนพิการ โดยยึด หลักตามปรัชญาแห่งสิทธิมนุษยชนในแนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพ ดังนี้

- คนพิการเป็นบุคคลที่มีสิทธิมนุษยชนโดยสมบูรณ์เช่นเดียวกับผู้ที่มีร่างกายและ จิตใจสมบูรณ์อื่น ๆ

- โดยสภาพแห่งความพิการ คนพิการย่อมได้รับความเห็นใจและได้รับความ ช่วยเหลือเป็นพิเศษจากสังคม

- สมรรถภาพเท่าที่มีเหลืออยู่ของคนพิการสามารถรับการพัฒนาขึ้นสู่ระดับสูงกว่า (เมื่อถูกทอดทิ้ง) อย่างคาดไม่ถึง เมื่อได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ และคนพิการจะเป็นประโยชน์ต่อ ประเทศชาติในทางเศรษฐกิจแทนที่จะเป็นภาระ

- คนพิการย่อมมีความรับผิดชอบต่อสังคมเช่นกัน เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้รับการฟื้นฟูแล้ว

- ความปรารถนาอย่างยิ่ง คือให้คนพิการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยอิสระ ทั้งทางกายและจิตใจ

ในปี พ.ศ. 2526-2536 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นทศวรรษของสหประชาชาติเพื่อคนพิการ (UN Decade of Disabled Persons) และได้วางแผนระดับโลก (World Program of Action) เพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามแผน อีกทั้งได้ชักชวนให้ประเทศซึ่งไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการได้ริเริ่มให้มีกฎหมาย เพื่อให้สวัสดิการและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ เพื่อให้คนพิการสามารถพัฒนาศักยภาพของตนขึ้นสู่ในระดับที่สูงขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างคนปกติ มีผลทำให้คนพิการรู้สึกถึงความเท่าเทียมในสังคม ที่ให้ความดูแลไม่ได้ปล่อยหรือทอดทิ้งให้คนพิการผจญชะตากรรมเพียงลำพัง

นอกจากนี้ในปี ค.ศ.1986 หรือปี พ.ศ. 2529 ได้มีการประชุม International Expert Meeting on Legislation on Equalization of Opportunities for Disabled Persons จัดโดย UN. International Center VIENNA, June 2-6 1986 โดยมีข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการจัดทำกฎหมาย เพื่อคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของคนพิการ

ประเทศที่พัฒนาแล้วจึงเห็นความสำคัญของคนพิการ และได้ออกกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้บริการความสะดวกแก่คนพิการ เช่น สำรองที่นั่งในยานพาหนะขนส่งมวลชน ทำทางเท้าที่มีรอยนูนขึ้นสำหรับคนตาบอด ทำสัญญาณแสงและเสียงสำหรับคนตาบอดข้ามถนน ทำที่ยึดเกาะโหนในห้องน้ำสำหรับคนนั่งเก้าอี้ล้อ (Wheelchair) สำรองที่จอดรถสำหรับรถที่คนพิการขับ มีภาษามือสำหรับคนหูหนวกในภาคข่าวโทรทัศน์ หรือการปราศรัยทางการเมืองครั้งสำคัญ เป็นต้น

ความเป็นมาของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้แนวคิดฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการไว้ดังต่อไปนี้ (อ้างถึงใน ขนิษฐา เทวินทรภักดี, 2539, น. 15)

1) คนพิการมีสิทธิมนุษยชนเช่นเดียวกับคนปกติ จึงควรมีสวัสดิการได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือ และโอกาสในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

2) สภาพความพิการและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้คนพิการได้รับความกระทบกระเทือนทางอารมณ์และจิตใจ ดังนั้นคนพิการจึงควรมีสติหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเห็นอกเห็นใจ และสร้างสรรคจากสังคมเป็นพิเศษ

3) ถ้าได้รับโอกาสที่เหมาะสม คนพิการจะสามารถพัฒนาสมรรถภาพของตนให้ดีขึ้น และจะกลายเป็นผู้มีประโยชน์ต่อประเทศ แทนที่จะเป็นภาระของสังคม

4) คนพิการย่อมมีความรับผิดชอบต่อชุมชน ในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชาติเท่าที่กระทำได้ภายหลังการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว

5) คนพิการต้องมีชีวิตอยู่อย่างอิสระในชุมชนคนปกติ แทนที่จะไปอยู่ในที่ซึ่งได้จัดไว้ให้สำหรับคนพิการโดยเฉพาะ

6) การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ จะสำเร็จได้ด้วยความร่วมมืออย่างจริงจังของบุคคลในวงการต่าง ๆ ในสังคม

สำหรับประเทศไทยนั้นได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 (อ้างถึงใน ขนินษฐา เทวินทรภักดี, 2540, น. 10) ประกอบด้วย

1) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ จัดบริการให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์แก่คนพิการตามกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์อย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพความพิการให้ดีขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การตรวจวินิจฉัย การให้คำแนะนำปรึกษา การบำบัดรักษา โดยการให้ยาหรือศัลยกรรม การพยาบาลเวชกรรมฟื้นฟู การฟื้นฟูปรับสภาพด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การกายภาพบำบัด จิตบำบัด การให้ความช่วยเหลือกายอุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยความพิการตามความเหมาะสมกับสภาพความพิการ และบริการสังคมสงเคราะห์ คนพิการขอรับบริการดังกล่าวโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายได้จากสถานพยาบาลของรัฐ หรือสถานพยาบาลของรัฐ หรือสถานพยาบาลตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาลประจำจังหวัด โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข หรือมหาวิทยาลัยของรัฐที่วราชอาณาจักร และศูนย์สิทธิรณเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ

2) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา จัดบริการทางการศึกษาแก่คนพิการในวัยเรียน ในระบบการศึกษาในโรงเรียน ตั้งแต่การศึกษาภาคบังคับ การศึกษาสายสามัญ หรืออุดมศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ การเรียนในโรงเรียนพิเศษเฉพาะทาง การเรียนร่วม การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความเหมาะสมและความสามารถของคนพิการโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อเสริมสร้างสติปัญญาและพัฒนาให้

คนพิการมีจริยธรรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคม และพัฒนาตนเองได้ในรูปแบบของการศึกษาต่อไปนี้

ก. จัดการศึกษาในระบบเรียนร่วมกับเด็กปกติ ทั้งในการศึกษาภาคบังคับและสายสามัญ และอุดมศึกษาในสถานศึกษาทั่วไปของกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย

ข. จัดการศึกษาในโรงเรียนเฉพาะทางทั้ง 4 ด้าน คือ สำหรับเด็กพิการทางการมองเห็น การได้ยิน ทางร่างกาย และทางสติปัญญา ซึ่งยังไม่มีความพร้อมที่จะเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนปกติได้

ค. จัดการศึกษาร่วมกับโรงพยาบาล สำหรับเด็กพิการที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเป็นเวลานาน

ง. จัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ในหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จพื้นฐานตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและสายอาชีพ ให้แก่คนพิการทุกประเภทความพิการในสถานสงเคราะห์ ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการและคนพิการทั่วไปที่ประสงค์จะขอรับบริการการศึกษานอกโรงเรียน เช่น คนพิการในสถานประกอบการที่ไม่มีพื้นความรู้ หรือวุฒิทางการศึกษาสายสามัญหรือสายอาชีพ เป็นต้น รวมทั้งคนพิการที่ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่อยู่ในชุมชน หมู่บ้านทั้งในเมืองและชนบททั่วประเทศให้ได้รับสิทธิและโอกาสในบริการทางการศึกษาดังกล่าว

3) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ประกอบด้วยการฝึกอาชีพ โดย

3.1 จัดบริการฝึกอาชีพให้แก่คนพิการในวัยทำงาน ในลักษณะของการฝึกอบรมในงานวิชาชีพ และการเตรียมความพร้อมในงานอาชีพ ในรูปแบบของการศึกษาวิชาชีพในโรงเรียนหรือสถาบันการฝึกอาชีพในลักษณะรูปแบบศึกษาร่วมกับคนทั่วไป และสถานฝึกอาชีพเฉพาะสำหรับ คนพิการหรือศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการของหน่วยงานในภาครัฐและภาคเอกชน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพตามแผนงานและความสามารถที่เหมาะสมกับสภาพความพิการ ตลอดจนเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่คนพิการก่อนออกไปประกอบอาชีพในสถานประกอบการภายนอก หรือประกอบอาชีพในสถานประกอบการภายนอก หรือประกอบอาชีพอิสระที่เหมาะสมกับสภาพความพิการ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ โดยมีรูปแบบการให้บริการดังนี้

ก. โรงเรียนสังกัดของกรมอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นสถานบันการฝึกอาชีพร่วมกับคนปกติ เช่น วิทยาลัยสารพัดช่างพระนคร เขตป้อมปราบฯ และวิทยาลัยช่างพระนคร สาขาชุมนุม

หน่วยขวาง สาขาจรัลสนิทวงศ์ เป็นต้น ให้บริการฝึกอาชีพช่างซ่อมเครื่องยนต์ ช่างกลึงโลหะ ช่างเดินสายไฟ ช่างซ่อมพัดลม ไฟฟ้า ฯลฯ

ข. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ซึ่งเป็นสถาบันการฝึกอาชีพเฉพาะสำหรับคนพิการ ให้บริการฝึกอาชีพควบคู่ไปกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ทั้งทางการแพทย์ การศึกษา สายสามัญ การเตรียมพร้อมก่อนออกสังคม และบริการพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น การสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ หรือบริการที่พักและอาหาร นันทนาการ จริยธรรมและศาสนา ศึกษาดูงาน สังคมสงเคราะห์ การจัดหางาน เป็นต้น วิชาชีพที่ให้บริการ ได้แก่ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเย็บหนัง ช่างซ่อมวิทยุ-โทรทัศน์ ช่างเครื่องยนต์และเชื่อมโลหะ ช่างไฟฟ้าและเครื่องทำความเย็น ช่างซ่อมจักรยานยนต์และเครื่องยนต์ขนาดเล็ก ช่างตัดผมชาย ช่างเสริมสวย ช่างหัตถกรรม งานเลขานุการ และคอมพิวเตอร์ ช่างทำกายอุปกรณ์ และอาชีพเสริมต่าง ๆ ตามความต้องการของตลาดแรงงาน และสอดคล้องกับสภาพชุมชนและท้องถิ่น

ค. ศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ จังหวัดนนทบุรี การดำเนินงานในลักษณะโรงงานในอารักขา โดยรับคนพิการที่สำเร็จการฝึกอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปในโรงงานสำหรับคนพิการ เพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกทักษะและความชำนาญในงานอาชีพก่อนเข้าทำงาน รวมทั้งการให้บริการแนะแนวแก้ไขปัญหาเริ่มต้นของการทำงาน ก่อนคนพิการออกไปประกอบอาชีพในสถานประกอบการภายนอก โดยคนพิการจะได้รับบริการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ควบคู่ไปกับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคม พร้อมทั้งได้รับรายได้จากการทำงาน ตามทักษะและความสามารถของคนพิการเป็นรายเดือน โดยศูนย์ฯ จัดบริการอาหารและที่พักไว้ในราคาถูกลง

3.2 สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ให้บริการฝึกอาชีพแก่คนพิการร่วมกับผู้ฝึกปกติ เพื่อเป็นการยกระดับความรู้ความสามารถในงานอาชีพโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายรวม 8 สถาบันที่ให้บริการทั่วประเทศ ได้แก่ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันตกตอนบน จังหวัดสุพรรณบุรี สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคเหนือตอนบน จังหวัดลำปาง สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันตก จังหวัดราชบุรี สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคใต้ตอนบน จังหวัดสุราษฎร์ธานี สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดนครสวรรค์ และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานกลาง กรุงเทพมหานคร วิชาชีพที่ให้บริการ ได้แก่ ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างคอมพิวเตอร์ศึกษา ช่างเดินสายไฟในรถยนต์ ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม ช่างสีอาคาร ช่างสีครุภัณฑ์ ช่างไม้ก่อสร้าง ช่างไม้ฝีมือ ช่างปูน ช่างประปา

และสุขภัณฑ์ ช่างเคาะ ประตูรถยนต์ ช่างกลึง ช่างทำความสะอาดและปรับอากาศ ช่างเครื่องมือกล ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ ช่างกลโลหะแผ่น ช่างเชื่อมไฟฟ้า ช่างซ่อมอุปกรณ์และเครื่องไฟฟ้า ช่างยนต์ ช่างซ่อมวิทยุ ช่างโทรคมนาคม ช่างประกอบโครงอะลูมิเนียม ช่างกลการเกษตร และช่างซ่อมบำรุงรักษาเครื่องยนต์ เป็นต้น

3.3 การจ้างงานคนพิการจัดหางานให้คนพิการ การจัดหางานให้คนพิการที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพ และคนพิการที่สามารถทำงานได้ในตำแหน่งงานที่สถานประกอบการกำหนดเข้าทำงานตามความรู้ความสามารถ ความเหมาะสมกับสภาพความพิการ และลักษณะของงานที่คนพิการสามารถกระทำได้ในตลาดแรงงาน หรือสถานประกอบการเอกชน ตามกฎกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เรื่องการจ้างงานคนพิการ ซึ่งกำหนดให้สถานประกอบการเอกชนที่มีลูกจ้างตั้งแต่สองร้อยคนขึ้นไป ต้องรับคนพิการที่สามารถทำงานได้เข้าทำงานในอัตราลูกจ้างทุกสองร้อยคนต่อคนพิการหนึ่งคน เว้นแต่สถานประกอบการนั้นไม่มีตำแหน่งที่มีลักษณะที่คนพิการสามารถทำได้ และแจ้งให้กรมประชาสัมพันธ์ทราบแล้ว โดยสถานประกอบการนั้นต้องส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเป็นรายปี ปีละครึ่งหนึ่งของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่ใช้บังคับในทั้งที่ที่สถานประกอบการนั้นตั้งอยู่ คูณด้วยสามร้อยหกสิบห้า และจำนวนคนพิการที่ไม่ประสงค์รับเข้าทำงาน ทั้งนี้ นายจ้างที่รับคนพิการเข้าทำงานมีสิทธินำเงินค่าจ้างที่จ่ายให้คนพิการมาหักเป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการมาใช้ลดหย่อนภาษีของนายจ้างหรือสถานประกอบการได้ด้วย นอกจากนี้ยังให้บริการแนะแนวให้คำปรึกษาหารือในงานอาชีพและจัดหางานแก่คนพิการ รวมทั้งให้มีการประสานความร่วมมือกันระหว่างนายจ้าง คนพิการ สถานประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่จัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพแก่คนพิการ เพื่อสนับสนุนงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพ และส่งเสริมโอกาสการมีงานทำของคนพิการเพิ่มมากขึ้น

การส่งเสริมให้คนพิการมีงานทำ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมการมีงานทำของคนพิการ เพื่อให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

2. เพื่อให้สังคมตระหนักถึงความสามารถของคนพิการ และใช้พลังของทรัพยากรบุคคลเหล่านั้นอย่างเต็มที่ในการพัฒนาประเทศ

3. เป็นการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการจ้างงานคนพิการเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการที่ประสงค์จะทำงานในสถานประกอบการให้

สามารถได้งานทำที่ตรงกับความรู้ความสามารถ และเพื่อให้สถานประกอบการที่ประสงค์จะรับคนพิการเข้าทำงานได้คนพิการที่มีความรู้ความสามารถตรงกับตำแหน่งงานที่ว่างเข้าทำงานทางราชการจึงจัดให้มีการจัดหางานให้แก่คนพิการขึ้น

3.4 กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนประกอบอาชีพอิสระแก่คนพิการ ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติ และตามระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการ ว่าด้วยการจัดหาผลประโยชน์และการใช้จ่ายเงินกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2536 ที่กำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในลักษณะของเงินทุนหมุนเวียนสำหรับใช้จ่ายในการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนพิการ และสนับสนุนหน่วยงานที่ให้บริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การศึกษา การอาชีพ และสังคม ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อ คนพิการตามที่คณะกรรมการบริการกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเห็นชอบ เงินสมทบของสถานประกอบการเอกชนที่ไม่ประสงค์จะรับคนพิการเข้าทำงานตามที่กฎกระทรวงกำหนด

การให้คนพิการกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การสนับสนุนเงินทุนประกอบอาชีพ เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ และอื่น ๆ แก่คนพิการที่ประสงค์จะประกอบอาชีพอิสระให้สามารถพึ่งตนเอง และประกอบอาชีพอิสระได้ ทั้งนี้คนพิการอาจขอกู้เงินเพื่อเป็นทุนเริ่มต้นในการประกอบอาชีพ หรือขยายกิจการที่ได้ดำเนินการมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี ได้ในวงเงินรายละไม่เกิน 20,000 บาท ผ่อนชำระคืนเป็นรายเดือน หรือตามกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมกับสภาวะอาชีพภายในระยะเวลา 5 ปีโดยไม่เสียดอกเบี้ย โดยติดต่อขอกู้เงินได้ที่สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์ และที่สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดทุกจังหวัดที่คนพิการมีภูมิลำเนา

หน่วยงานภาคเอกชนที่ให้บริการกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพสำหรับคนพิการ โดยใช้เงินงบประมาณของหน่วยงานเอง ได้แก่ องค์กรสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ให้บริการเฉพาะทหารผ่านศึกพิการ มูลนิธิธรรมิกชน เพื่อคนตาบอดแห่งประเทศไทยฯ และคณะภคินีธิดาเมตตาธรรม ให้บริการแก่คนพิการทางการมองเห็น และสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยฯ ให้บริการแก่คนพิการทุกประเภทคนพิการ เป็นต้น

4) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางสังคมได้จัดบริการให้ความช่วยเหลือคนพิการให้ได้รับการปรับวิถีชีวิตให้ดีขึ้น ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตสามารถพึ่งพาตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และเป็นกำลังทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ด้วย อนึ่ง การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมตามพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดให้มีการออก

กฎกระทรวงเรื่องการจัดตั้งอำนาจความสะดวกทั้งในอาคารสถานที่ และบริการสาธารณะสำหรับคนพิการ เพื่อส่งเสริมให้คนพิการสามารถพึ่งพาตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และสามารถให้ชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยสะดวกและปลอดภัยเท่าเทียมกับสมาชิกอื่นในสังคม ทั้งนี้ รายละเอียดของการจัดตั้งอำนาจความสะดวกสำหรับคนพิการ จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการสนับสนุนความสามารถในการพึ่งตนเองของคนพิการให้เพิ่มมากขึ้น นอกจากการจัดตั้งอำนาจความสะดวกสำหรับคนพิการด้านสังคมดังกล่าวแล้ว ยังมีการจัดบริการ สวัสดิการสังคมเพื่อสนับสนุนการดำรงชีวิตของคนพิการตามสภาพความจำเป็น เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการตามสภาพความจำเป็น เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการ ซึ่งได้จัดให้มีบริการต่าง ๆ ดังนี้

4.1 ให้ความช่วยเหลือจัดหาเครื่องกายอุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยความพิการแก่คนพิการ สืบเนื่องจากกฎกระทรวงสาธารณสุขที่ออกตามความในพระราชบัญญัติฯ ที่กำหนดให้คนพิการที่ได้รับการจดทะเบียนตามมาตรา 14 ได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีทางการแพทย์ รวมทั้งการให้อุปกรณ์หรือเครื่องช่วยคนพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ในกรณีที่คนพิการที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า หรือมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือเครื่องช่วยความพิการอย่างเร่งด่วน หรือเพื่อเป็นการส่งเสริมให้คนพิการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางสังคมเท่าเทียมกับคนพิการทั่วไป ทั้งในด้านการฝึกอาชีพ การคมนาคม การใช้ชีวิตประจำวัน การนันทนาการ หรือการแข่งขันกีฬาคนพิการ เป็นต้น คนพิการสามารถขอรับบริการความช่วยเหลือเครื่องช่วยเหลือความพิการ เช่น รถสามล้อชนิดมือโยกรถสำหรับกีฬาคนพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

4.2 ให้ความช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์ครอบครัวเด็ก และคนพิการที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน เพื่อใช้จ่ายเป็นเครื่องอุปโภคบริโภค ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายตามสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวันของครอบครัวเด็กและคนพิการ เพื่อแก้ไขและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า และมุ่งหมายให้ครอบครัวสามารถให้การเลี้ยงดูเด็กและคนพิการให้มีความสุข สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถพึ่งพาตนเอง และได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามควรแก่สภาพ

4.3 ให้การสงเคราะห์เป็นเบี้ยยังชีพแก่คนพิการในครอบครัวที่มีฐานะยากจนและมีสภาพความพิการมากเป็นอุปสรรค จนไม่สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการให้สามารถช่วยตนเองได้ เพื่อส่งเสริมให้คนพิการเหล่านั้นสามารถใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัว และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข แทนการถูกส่งกลับเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ ทั้งนี้คนพิการที่มี

สิทธิได้รับเบี้ยยังชีพจะต้องได้รับการจดทะเบียนคนพิการ โดยได้รับความช่วยเหลือเป็นเงินรายเดือน เดือนละ 500 บาท หนึ่ง การให้ความช่วยเหลือเบี้ยยังชีพจะต้องเป็นไปตามระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ ว่าด้วยเรื่องการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพคนพิการ พ.ศ. 2539 คนพิการติดต่อขอรับบริการในส่วนกลางได้ที่สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และที่สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดทุกจังหวัดที่คนพิการมีภูมิลำเนาอยู่

4.4 ให้คำแนะนำปรึกษาหรือแก่คนพิการที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนทุกข์ยาก เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนอุปสรรคต่าง ๆ ของคนพิการให้ได้อยู่กับครอบครัว หรือพึ่งพาตนเองโดยได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวคนพิการ ชุมชน และสังคม รวมทั้งการประสานงานส่งต่อคนพิการไปขอรับบริการยังหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ปฏิบัติงานให้บริการคนพิการ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและช่วยให้นักพิการ ได้รับความคุ้มครองสงเคราะห์ฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาได้รับสิทธิประโยชน์ และโอกาสตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เพื่อให้คนพิการสามารถที่จะอยู่กับครอบครัวและพึ่งตนเองได้

4.5 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community-Based Rehabilitation) โดยส่งเสริมให้ชุมชน บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในเมืองและส่วนภูมิภาค รวมทั้งครอบครัวคนพิการ และองค์กรท้องถิ่นทุกระดับทั่วประเทศ ตั้งแต่จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน โดยใช้ทรัพยากรชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้านให้เกิดประโยชน์ต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพ และพัฒนาคนพิการให้มากที่สุด เพื่อให้ครอบครัว ชุมชน และสังคม เข้ามามีส่วนร่วมกับครอบครัวในการดูแล และให้การฟื้นฟูสมรรถภาพแก่คนพิการในชุมชน ตลอดจนเพื่อให้คนพิการได้ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและชุมชนอย่างมีความสุข หน่วยงานภาครัฐที่ให้บริการ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ศูนย์สิทธิบัตร เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข และกรมการศึกษา นอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการดำเนินงานโดยอาศัยองค์การท้องถิ่น และองค์กรในชุมชน เช่น ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน อาสาสมัคร หมู่บ้านของงานสาธารณสุขมูลฐาน และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งนี้องค์การดังกล่าวข้างต้นเป็นองค์กรในระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชนแก่คนพิการ หน่วยงานภาคเอกชนที่ให้บริการ ได้แก่ มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดแห่งประเทศไทย เป็นต้น

4.6 การสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ ถือว่าเป็นแนวทางสุดท้ายในการให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการทุกประเภทความพิการ เพื่อการให้ความช่วยเหลือคนพิการที่แท้จริงที่จะนำไปสู่ความสุขและความสำเร็จของคนพิการ คือ การช่วยให้นักพิการได้อยู่ร่วมกับครอบครัวและ

ชุมชนของตนเอง ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือโดยการรับคนพิการเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์จึงเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู ไม่สามารถอยู่กับครอบครัว ให้มีที่อยู่อาศัย ได้รับการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางการแพทย์ การศึกษา การอาชีพ และสังคมและบริการอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น สังคมสงเคราะห์ ศาสนา และการอบรมจริยธรรม นันทนาการ ศึกษาดูงาน การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การเตรียมความพร้อมทางด้านสังคม อารมณ์ จิตใจก่อนการออกไปสู่สังคม เพื่อส่งเสริมให้คนพิการได้กลับไปสู่สังคม เพื่อส่งเสริมให้คนพิการได้กลับไปใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัว หรือเพื่อให้คนพิการสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยการประกอบอาชีพมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวต่อไป

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization – ILO) ให้ความหมาย การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและประสานกันของการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งครอบคลุมการจัดบริการด้านอาชีพต่าง ๆ เช่น การแนะแนว การฝึกอาชีพ การเลือกบรรจุนงาน โดยมุ่งหมายให้คนพิการสามารถทำงานที่เหมาะสมเป็นการประจำและมั่นคงได้ (กัลปิงหา หงส์ทอง, 2545, น. 24)

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ หมายถึง ส่วนหนึ่งของกระบวนการที่ดำเนินต่อเนื่องประสานกันในการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ เช่น การแนะแนวอาชีพ การฝึกอบรมอาชีพ การจัดหางานให้โดยเลือกประเภทงาน อันมีจุดประสงค์เพื่อให้คนพิการสามารถได้เข้าทำงาน และดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม (คู่มือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงาน อ่างอิงใน สุพรรณรัตน์ นันทไพโรจน์, 2544, น. 18)

จึงสรุปได้ว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพเป็นกระบวนการหนึ่งของการฟื้นฟูสมรรถภาพ หมายถึง การเสริมสร้างทักษะทางอาชีพของคนพิการให้ได้รับการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพความพิการ อีกทั้งเป็นการสร้างโอกาสให้คนพิการได้มีงานทำต่อไป ในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพคนพิการนั้น ควรแบ่งคนพิการออกเป็น 3 กลุ่มดังต่อไปนี้ (ดำรง กิจกุลศล, 2529, น. 30-31)

1. กลุ่มคนพิการที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำงาน หรือยังไม่มีอาชีพมาก่อนเลย เช่น คนพิการแต่กำเนิด หรือพิการตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ๆ เช่น ป่วยเป็นโรคโปลิโอ หรือประสบอุบัติเหตุทำให้พิการ เช่น ถูกรถชน
2. กลุ่มคนพิการที่มีอาชีพอยู่แล้ว หรือมีความชำนาญในการทำงานอย่างมากแล้ว และต้องมาพิการในภายหลัง แต่ความพิการนั้นไม่เป็นอุปสรรคที่จะกลับไปทำงานอาชีพเดิมได้ เช่น

เสมือนพิมพ์ดีด วันหนึ่งไปทอตกฐินแล้วประสบอุบัติเหตุ กระดูกสันหลังหัก ขาเป็นอัมพาต 2 ข้าง แม้ความพิการที่เกิดขึ้นนี้จะรุนแรงแต่ความพิการนั้นไม่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานที่จะกลับไปเป็นเสมือนเหมือนเดิม เพราะมีอยู่ยังใช้งานได้คืออยู่ กลุ่มคนพิการประเภทนี้มีอยู่จำนวนมาก เมื่อผ่านการปรับสภาพแล้วก็สามารถไปปฏิบัติหน้าที่เดิมได้

3. กลุ่มคนพิการที่คล้ายกับกลุ่มที่ 2 คือ มีอาชีพอยู่แล้วและมาพิการในภายหลัง และความพิการนั้นเป็นอุปสรรคต่อการทำงานที่จะกลับไปทำงานอาชีพเดิม เช่น (กรณีตัวอย่างในข้อที่ 2) แทนที่จะพิการขาขาดเป็นอัมพาต แต่กลับกลายเป็นมือขาดทั้ง 2 ข้าง อย่างนี้ก็ไม่สามารถกลับไปเป็นพนักงานพิมพ์ดีดได้ ซึ่งเป็นภาระที่จะต้องหางานใหม่ให้

กลุ่มที่ 3 นี้ นับว่ามีปัญหาในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพมากที่สุด และอนาคตของเขาก็จะขึ้นอยู่กับงานอาชีพใหม่ที่จะต้องจัดหาให้คนเหล่านี้ทำ

หลักการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพของคนพิการ

หลักการที่สำคัญในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพคนพิการมีดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2531, น. 652-653)

1. ความเข้าใจและการยอมรับสภาพความพิการ ความสามารถที่มีอยู่และความสมัครใจของบุคคลพิการที่จะเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ
2. บุคคลที่จะได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ควรจะได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การศึกษา และสังคมมาก่อนแล้ว
3. การให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ไม่ควรมีการจำกัดอายุ ประเภท และระดับความบกพร่องของความบกพร่องหรือความผิดปกติของบุคคล
4. ในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพแก่บุคคลด้อยโอกาสที่มีสภาพผิดปกติหรือมีความบกพร่องควรนำหลักการ มาตรการ และวิธีการเสริมสร้างความสามารถในการทำงานอาชีพที่ใช้ได้ดีกับบุคคลปกติมาใช้
5. สิ่งสำคัญในการดำเนินงาน คือ ความพร้อมของทรัพยากร ซึ่งได้แก่
 - 5.1 บุคลากร ต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิเฉพาะสาขางานที่รับผิดชอบหรือมีประสบการณ์มาก มีความตั้งใจปฏิบัติงานและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 5.2 อาคาร สถานที่ ควรจัดให้มีความสะดวก และเหมาะสมแก่กิจกรรมที่กำหนด รับบริการทุกคนใช้ได้โดยสะดวก

5.3 เครื่องมือ เครื่องใช้ มีปริมาณเพียงพอและสามารถปรับปรุงหรือดัดแปลงให้
ผู้รับบริการทุกคนใช้ได้โดยสะดวก

5.4 อุปกรณ์มีปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมแก่กิจกรรมและเพียงพอกับจำนวน
ผู้ประกอบกิจกรรมนั้น

5.5 งบประมาณ ในการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพนี้ จะต้องจ่าย
จำนวนมาก จึงควรได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากภาครัฐบาลและเอกชน

6. โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพเฉพาะตัว ควรจัดให้เหมาะสมแก่บุคคล
ด้อยโอกาสแต่ละคนด้วย ความเห็นของผู้อำนวยการโครงการ ตัวบุคคลพิการเอง และผู้แทนของ
ครอบครัว หรือผู้ดูแลในโครงการนี้จะระบุประวัติส่วนตัว วุฒิการศึกษา ความถนัด ความสามารถ
พิเศษ ประวัติการฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้านที่ได้รับมาแล้ว บริการที่ได้รับระหว่างการฟื้นฟู
สมรรถภาพทางอาชีพ ระยะเวลาตั้งต้นและสิ้นสุดโครงการ

7. บุคคลที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพจนจบโครงการแล้ว ถ้ายังไม่สามารถ
ประกอบอาชีพ หลังจากการประเมินการได้รับบริการอย่างรอบคอบและทราบสาเหตุแล้ว ควรได้รับ
การช่วยเหลืออย่างเหมาะสมอีกจนกว่าจะสามารถประกอบอาชีพได้อย่างหนึ่งได้พอสมควร

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า หลักการในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ
ให้แก่คนพิการมีความจำเป็นอย่างยิ่ง คนพิการต้องยอมรับและเข้าใจในตนเองและสังคม ควรเปิด
โอกาสให้ตนเองได้พัฒนาศักยภาพของตนเองที่มีอยู่อย่างเต็มความสามารถ พร้อมทั้งหน่วย
ฝึกอาชีพภาครัฐควรให้การสนับสนุนในเรื่องของอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ งบประมาณไว้ใช้จ่าย
ในกิจกรรมของการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กระบวนการในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ

การฟื้นฟู สมรรถภาพทางอาชีพคนพิการ มีลำดับขั้นตอนดังนี้ (กรมประชาสงเคราะห์
กองสวัสดิการสงเคราะห์ อ้างถึงใน สุพรรณรัตน์ นันทไพโรจน์, 2544, น. 20-22)

1. การประเมินความสามารถในด้านอาชีพ (Vocational Assessment)
2. การแนะแนวอาชีพ (Vocational Guidance and Counseling)
3. การเตรียมตัวก่อนการฝึกอาชีพ (Pre-Vocational Training)
4. การฝึกอบรมด้านอาชีพ (Vocational Training)
5. การจัดหางานให้ทำ (Placement)

6. โรงงานในอารักษา (Sheltered Workshop)

7. การติดตามและประเมินผลในการให้ความช่วยเหลือ (Follow up and Evaluation)

1. การประเมินความสามารถในด้านอาชีพ (Vocational Assessment) เป็นการประเมินศักยภาพในการทำงานด้านต่าง ๆ หรือทักษะความสามารถในการประดิษฐ์ โดยเจ้าหน้าที่หลายสาขาวิชาชีพทำหน้าที่หาข้อมูลและทดสอบสมรรถภาพเบื้องต้น เพื่อประเมินศักยภาพด้านต่าง ๆ ทั้งในแง่ของการแพทย์ จิตวิทยา สังคมและการศึกษา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ผู้ที่ได้รับการอบรมเรื่องนี้โดยเฉพาะวิธีการประเมินความสามารถต่าง ๆ ดังนี้

- โดยการสัมภาษณ์ เพื่อวินิจฉัยในเรื่องอิทธิพลของผู้ปกครองหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีต่อการพัฒนาคนพิการอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนสนิท ความสำคัญของคนพิการเกี่ยวกับการทำงานและภาพพจน์เกี่ยวกับตัวเอง รวมทั้งสอบถามประวัติโดยละเอียดทุกด้านเกี่ยวกับคนพิการรวมทั้งประวัติทางการแพทย์

- โดยการประเมินอย่างละเอียด เกี่ยวกับความสามารถในการเรียน ความสามารถในการทำงาน ทักษะและทัศนคติ

- โดยการทดลองฝึกปฏิบัติงานคนพิการ ในลักษณะหรือในภาวะคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพื่อค้นหาว่าคนพิการมีความถนัดในงานอาชีพด้านใดมากที่สุด อะไรเป็นอุปสรรคในการทำงานของบุคคลนั้น เพื่อหาทางแก้ไข

2. การแนะแนวอาชีพ (Vocational Guidance and Counseling) เป็นการวางแผน การประกอบอาชีพ การให้คำปรึกษาแนะนำและแก้ไขปัญหา ตลอดจนการปรับตัวที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเพื่อเป้าหมายคือ ให้คนพิการมีความรู้ ความเข้าใจในสภาพตนเอง ที่ฝึกงานที่ทำงาน บริการและขอบเขตของการบริการ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานที่เหมาะสม ทักษะที่ดีเกี่ยวกับการทำงาน และการพัฒนาความสามารถ ความถนัด และตลาดแรงงานหลังการฝึกอาชีพ

3. การเตรียมตัวก่อนการฝึกอาชีพ (Pre-Vocational Training) เป็นการให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ ซึ่งต้องพิจารณาถึงความจำกัดทางด้านร่างกาย ความสามารถในการทำงาน ความพยายามในการปฏิบัติงาน และสติปัญญาความสนใจใฝ่เรียน เป็นต้น เพื่อสังเกตความถนัดในการใช้เครื่องมือแต่ละชนิด ผู้รับบริการบางคนอาจมีความสนใจที่จะฝึกอาชีพด้านหนึ่ง แต่เมื่อทดสอบแล้วสภาพร่างกายอาจไม่เหมาะสมกับอาชีพที่เขาต้องการก็อาจจะต้องเปลี่ยนไปฝึกอาชีพด้านอื่น ๆ ต่อไป ในระยะนี้คณะเจ้าหน้าที่จะประเมินความสามารถของ

ผู้รับบริการเป็นระยะ ๆ โดยคอยสังเกตดูความชำนาญในการทำงาน การหยิบจับใช้เครื่องมือ ความสามารถในการเรียนใหม่ ความว่องไว ตลอดจนความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ หากมีความเหมาะสมพอที่จะรับการฝึกอาชีพต่อไปก็จะส่งไปยังแผนกฝึกอาชีพ

4. การฝึกอบรมด้านอาชีพ (Vocational Training) เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้คนพิการมีความสามารถในการทำงาน ในการจัดฝึกอาชีพดังนี้

- หลักการ มาตรการ และวิธีการที่ใช้กับการฝึกบุคคลทั่ว ๆ ไป ควรนำมาใช้กับคนพิการเท่าที่จะเป็นไปได้

- การฝึกควรจะดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งคนพิการจะมีความสามารถที่จะทำงานได้ตามปกติธรรมดา เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

- ในกรณีที่ทำได้ คนพิการควรจะได้รับ การฝึกพร้อมและในสภาวะเช่นเดียวกับคนทั่วไป

- การฝึกลักษณะพิเศษควรจัดให้มีขึ้นสำหรับคนพิการ ตามลักษณะความพิการที่ไม่สามารถจะรับการฝึกพร้อมกับบุคคลทั่วไปได้

- การฝึกจะประสบความสำเร็จเมื่อทำให้คนพิการได้เข้าทำงานในอาชีพที่ฝึกหรืออาชีพที่คล้ายคลึงกัน

สำหรับคนพิการที่เข้ารับการฝึก ก็จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาคัดเลือก โดยมีหลักเกณฑ์บางประการเพื่อให้การฝึกประสบผลสำเร็จ เช่น

- ระดับสติปัญญาพื้นฐาน ต้องมีพื้นฐานการศึกษาซึ่งจำเป็นต่อการเรียนรู้ และความเข้าใจในการฝึก เพื่อให้เกิดความชำนาญและความถนัดต่อไปได้

- ความพร้อมในสภาพร่างกายเท่าที่จำเป็นต่ออาชีพ และความสามารถในการใช้อวัยวะทำงาน

- ความสนใจ ความพยายาม การตัดสินใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง ที่จะนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกไปใช้

- ความถนัด ความชำนาญ หากมีอยู่บ้างแล้วควรได้รับการพิจารณาให้ฝึกในหลักสูตรที่สอดคล้องกับความชำนาญ และภายในขอบเขตสภาพความพิการ หรือให้ได้งานซึ่งใกล้เคียงกับงานในอดีต

นอกจากจะพิจารณาความสนใจของคนพิการแล้ว ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมและโอกาสที่เขาสามารถทำงานนั้นต่อไปในอนาคตด้วย

5. การจัดหางานให้ทำ (Placement) เจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาด้านอาชีพต้องพยายามหาตลาดแรงงานให้คนพิการที่ได้ผ่านการฝึกอาชีพแล้ว โดยคำว่าจัดหางานนี้ในภาพกว้าง หมายถึง การจัดให้คนพิการได้มีงานทำในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น การประกอบอาชีพอิสระ การทำงานภายใต้เงื่อนไขพิเศษ และการทำงานในระบบการจ้างงานในตลาดแรงงานทั่วไป ในการจัดหางานให้คนพิการนั้น จำเป็นต้องพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- ความสามารถของคนพิการ ตลอดจนคุณสมบัติอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น ความรับผิดชอบ ความซื่อตรง ความมีระเบียบวินัย ความขยันขันแข็ง ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อม

- ทักษะคติดของนายจ้าง แม้จะยอมรับในความสามารถของคนพิการ แต่โดยภาพรวมแล้วยังไม่ต้องการรับคนพิการ เพราะเชื่อว่าด้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับลูกจ้างทั่วไป

- การวางแผนการจัดหางาน ควรเริ่มตั้งแต่การฝึกอาชีพให้คนพิการ

- ทักษะคติดของคนพิการและครอบครัวที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดหางาน เช่น คนพิการต้องการเลือกงาน ครอบครัวไม่ต้องการให้คนพิการทำงาน เป็นต้น

6. โรงงานในอารักขา (Sheltered Workshop) ในการจัดหาตลาดแรงงานสำหรับคนพิการเป็นไปได้น้อย การจัดตั้งโรงงานในอารักขาเพื่อรับผู้ด้อยโอกาสที่ผ่านการฝึกอาชีพ แต่ไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานในระบบแข่งขันแบบทุนนิยมได้ จึงเป็นทางออกสำหรับบุคคลกลุ่มนี้ ด้วยการขอวัตถุประสงค์ผลิตและจำหน่ายเอง

7. การติดตามและประเมินผลในการให้ความช่วยเหลือ (Follow up and Evaluation) เป็นการติดตามการทำงานของคนพิการว่าได้รับความพอใจในการทำงานหรือไม่มีปัญหาอย่างไร นายจ้างมีความพอใจในการทำงานของคนพิการหรือไม่ วิธีการติดตามประเมินผลสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น ติดต่อทางโทรศัพท์หรือเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมคนพิการและนายจ้าง ณ สถานที่ทำงาน

4. ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

โอภาส พิมลวิชัยกิจ (2539, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การปรับตัวทางสังคมของคนพิการในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ” โดยศึกษาจากคนพิการที่ได้รับการฝึกอาชีพ จำนวน 6 แห่ง ของกรมประชาสงเคราะห์ จำนวน 329 คน ที่มีความพิการทางการเคลื่อนไหวโดยแสดงการเปรียบเทียบของความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลและสังคม พบว่าการปรับตัวทางสังคมของคนพิการ 6 ด้าน คือ การปรับตัวกับเพื่อน เจ้าหน้าที่/ครูฝึกอาชีพ คนแปลกหน้า/ผู้มา

เยี่ยมเยียน การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กฎระเบียบ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์กัน กับระดับความพิการ เครือข่ายทางสังคม ประเภทครอบครัว ระยะเวลาที่มีความพิการ บทบาทของคนป่วย และการนับถือตนเอง ดังนั้น คนพิการที่มีระยะของความพิการยาวนานจะสามารถปรับตัวเข้ากับสังคม กฎระเบียบได้ดีมากกว่าคนพิการที่มีระยะความพิการสั้น ซึ่งคนพิการประเภทนี้จะฝ่าฝืนหรือปรับเข้ากับระเบียบได้ยาก

ปรัชญา ภมรคล (2540, น. (1)-(2)) ศึกษาประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านการจ้างงานในสถานประกอบการเอกชน ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านการจ้างงานในสถานประกอบการเอกชน อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ คือ

ด้านกลไกของรัฐ ไม่มีการกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณของการดำเนินงานอย่างชัดเจน ทำให้การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายแต่ละแผนงาน แต่ละโครงการ ขาดการติดตาม ประเมินผลที่ดี ทำให้ปัญหาเก่า ๆ ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น ปัญหาเก่า ๆ ก็ยังคงดำรงอยู่

ด้านนายจ้าง มีการรับคนพิการเข้าทำงานน้อยมาก แม้จะมีสถานประกอบการที่มีคนพิการเข้าทำงานอยู่ แต่ส่วนใหญ่จะมีไม่ครบตามที่กฎหมายกำหนด นายจ้างเกือบทั้งหมดยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

ด้านลูกจ้าง ลูกจ้างระดับบุคคลยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ ส่วนลูกจ้างระดับองค์กรตัวแทนของคนพิการ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

กนกวรรณ อังกะสิทธิ์ (2540, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมสุขภาพ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของคนพิการ” จากคนพิการที่ได้รับอุบัติเหตุจำนวน 112 คน เพศชายและหญิง จากศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน มูลนิธิสิริวัฒนาเซสเซียร์ สถาบันแมคเคน เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพ และคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า พฤติกรรมสุขภาพของคนพิการอยู่ในระดับค่อนข้างดี และความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเองของคนพิการอยู่ในระดับค่อนข้างดี พฤติกรรมสุขภาพของคนพิการ มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดยคนพิการที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ก็จะมีพฤติกรรมที่ดีด้วย สามารถแสดงบทบาทของตนเองต่อครอบครัว ชุมชน สังคม รวมทั้งมีความรู้สึกที่ดีเกิดแรงจูงใจสามารถเผชิญปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ได้

สำหรับแนวทางและมาตรการในการส่งเสริมอาชีพ คือให้ทุกหน่วยงานรณรงค์ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้สื่อมวลชนมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ด้าน

ความสามารถของคนพิการ ให้คนพิการส่งเสริมให้ชุมชนมีกิจกรรมที่คนพิการสามารถทำงานร่วมกับคนปกติได้ และส่งเสริมโอกาสทางการศึกษารวมทั้งจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง

สุวิมล วิมลกาญจนา (2541, น. (1)) ศึกษาการติดตามผลการใช้สิทธิประโยชน์ด้านอาชีพตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการดำเนินงานในการให้บริการแก่คนพิการด้านอาชีพ ศึกษาปัญหาและความต้องการของคนพิการในการขอรับบริการ และเพื่อวัดระดับความพึงพอใจของคนพิการต่อบริการด้านอาชีพตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 โดยเก็บกลุ่มประชากร 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มคนพิการที่กำลังได้รับการฝึกอาชีพ/การฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงานบางพูน 2) กลุ่มคนพิการที่ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานหรือการฝึกอาชีพและอยู่ในระหว่างการหางาน และ 3) กลุ่มลูกจ้างพิการที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ในสถานประกอบการภายในจังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งสิ้น 200 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่คนพิการทั้ง 3 กลุ่ม ประสบมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ปัญหาเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้มีค่าใช้จ่าย ไม่มีเงินทุนประกอบอาชีพ รองลงมาคือ ปัญหาทางสังคม ได้แก่ การไม่ยอมรับความสามารถของคนพิการของคนในสังคม เจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านคนพิการ นายจ้างที่จ้างคนพิการเข้าทำงาน รวมถึงระบบสาธารณูปการ ระบบขนส่งไม่เอื้อให้คนพิการได้ใช้ประโยชน์เท่าที่ควร ส่วนระดับความพึงพอใจของคนพิการต่อบริการด้านอาชีพนั้น คนพิการกลุ่มที่ 1 รู้สึกค่อนข้างไม่พอใจบริการการตรวจสอบความพร้อมการร่วมกับแพทย์ การจัดหางานให้ทำและการกู้ยืมเงินลงทุนประกอบอาชีพ คนพิการกลุ่มที่ 2 รู้สึกค่อนข้างไม่พอใจบริการการตรวจสอบความถนัด คำแนะนำในการประกอบอาชีพ คำแนะนำในการฝึกอาชีพ การจัดหางานให้ทำ และคนพิการกลุ่มที่ 3 มีความรู้สึกค่อนข้างไม่พอใจบริการการตรวจสอบความถนัด การฝึกวิชาชีพ และการฝึกปฏิบัติ จากการศึกษาที่มีข้อเสนอแนะ ควรปรับปรุงการให้บริการด้านอาชีพตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมเรื่องอาชีพและการมีงานทำ ให้มีการจัดตั้งและจัดหาตลาดในการจำหน่ายสินค้าและบริการของคนพิการ กระตุ้นให้นายจ้างมีความรับผิดชอบต่อสังคม กระตุ้นให้องค์กรต่าง ๆ เข้ามาดำเนินการจ้างงาน คนพิการให้มากขึ้น ส่งเสริมและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ส่งเสริมการปฏิบัติงานด้าน คนพิการในเชิงรุก ปรับปรุงประสิทธิภาพในการให้บริการของหน่วยงานที่มีอยู่

ระภีภัทร์ วงษ์ภักดี (2542, น. (1)) ศึกษาสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพของคนพิการ: ศึกษากรณีคนพิการทางการมองเห็น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโอกาสในการประกอบ

อาชีพของคนพิการทางการมองเห็น ตามสิทธิและศักยภาพ เหตุผลในการเลือกอาชีพ และอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการมองเห็น วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มประชากรเป็น คนพิการทางการมองเห็นที่ประกอบอาชีพแล้ว จำนวน 26 คน ไม่ประกอบอาชีพ 4 คน ผู้บังคับบัญชาและนายจ้าง 5 คน ผลการศึกษา พบว่าคนพิการทางการมองเห็นยังถูกกีดกันไม่ได้ รับโอกาสเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างเต็มที่ และถูกกีดกันเรื่องการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ซึ่งมีความขัดแย้งกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการของประเทศไทยหลายฉบับที่ได้ให้สิทธิคนพิการในหลายด้าน การเลือกอาชีพของคนพิการทางการมองเห็นแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ อาชีพอิสระ อาชีพลูกจ้างในหน่วยงาน และอาชีพครู โดยคนพิการทางการมองเห็นที่ประกอบอาชีพอิสระ เนื่องจากต้องการที่จะพึ่งตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องอาศัยแรงงานและความสามารถในการเคลื่อนไหวมากกว่าทุนทรัพย์ ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจซึ่งรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย อีกทั้งสังคมยังไม่ยอมรับ รังเกียจ รังแก และมีทัศนคติที่ไม่ดีกับคนพิการทางการมองเห็นอยู่มาก ส่วนด้านการฝึกอาชีพนั้นยังมีทางเลือกน้อย ทำให้ประกอบอาชีพได้เพียงบางส่วน

สายวรุณ วิเชียรเลิศ (2542, น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง “การสร้างโอกาสของคนพิการในการเข้าทำงานในนิคมอุตสาหกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีนิคมอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี” พบว่ามีสถานประกอบการเพียงร้อยละ 23.8 เท่านั้นที่รับคนพิการเข้าทำงาน ส่วนใหญ่ยังเป็นสถานประกอบการขนาดเล็ก มีพนักงานไม่ถึง 200 คน นายจ้างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลบังคับให้นายจ้างรับคนพิการเข้าทำงาน และเลือกที่จะรับคนพิการเข้าทำงานมากกว่าการส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ซึ่งพร้อมที่จะปรับปรุงเครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนพิการ โดยภาพรวมนายจ้างส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดี และยอมรับในความสามารถของคนพิการ แต่ปัญหาทางด้านนโยบายของสถานประกอบการนั้นยังไม่เปิดกว้างสำหรับคนพิการ สำหรับลูกจ้างมีความเห็นว่า สภาพความพิการนั้นไม่เป็นอุปสรรคในการทำงาน และสามารถทำงานได้เท่าเทียมกับคนปกติ พอใจในรายได้รวมทั้งงานที่ทำอยู่ในขณะนี้ ซึ่งสามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนร่วมงานได้เป็นอย่างดี และพอใจในสวัสดิการรวมทั้งสถานที่ทำงานที่นายจ้างจัดให้

กิติพงศ์ สุทธิ (2543, น. (1)-(2)) ศึกษาการดำเนินงานด้านการส่งเสริมอาชีพคนพิการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านแรงงานพิการของประเทศไทยในปัจจุบัน และวิเคราะห์การดำเนินงานด้านการส่งเสริมอาชีพคนพิการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ตลอดจน

ศึกษาแนวทางของประเทศไทย และประสบการณ์จากต่างประเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการขยายโอกาสด้านการมีงานทำของคนพิการ จำนวนทั้งสิ้น 33 ราย ผลการศึกษาพบว่า คนพิการในวัยทำงานส่วนใหญ่ว่างงานและขาดความพร้อมในการทำงาน เนื่องจากไม่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ การศึกษา หรือการฝึกอาชีพ ขณะที่คนพิการเพียงจำนวนน้อยที่ประกอบอาชีพอิสระหรือทำงานในสถานประกอบการเอกชน หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรต่าง ๆ ของคนพิการ สำหรับแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานด้านการส่งเสริมอาชีพ คนพิการ ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการศึกษาในเรื่องการดำเนินงานในระยะสั้น ควรมีการศึกษา โครงการหรือกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพคนพิการทั้งจากต่างประเทศและขององค์กรเอกชนในประเทศไทยที่ประสบความสำเร็จนำมาขยายผลโดยรัฐบาลเป็นผู้ให้การสนับสนุน การดำเนินงานในระยะยาว ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการดูแลรับผิดชอบการส่งเสริมและประสานงาน ดำเนินงานทางวิชาการ นอกจากนี้ควรดำเนินการแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนพิการให้มีความชัดเจนขึ้น

สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์ (2543, น. (1)-(2)) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมอาชีพคนพิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการ ศึกษาแผนและนโยบาย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของหน่วยงานให้บริการด้านอาชีพ ศึกษาทัศนคติ ปัญหาและอุปสรรคของสถานประกอบการในการรับคนพิการเข้าทำงาน และศึกษาแนวทาง การบริการจัดการและกลไกทางกฎหมายในการส่งเสริมอาชีพคนพิการ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการ คือ เจตคติของครอบครัว ชุมชน และสังคมส่วนมากเป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ทำให้คนพิการขาดโอกาสทางการศึกษา ไม่ได้รับการพัฒนาและขาดโอกาสในการออกสู่สังคม ในทางปฏิบัติขาดการเอาใจใส่อย่างจริงจังและต่อเนื่องจากรัฐบาลและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ทำให้บริการด้านการส่งเสริมอาชีพคนพิการขาดทั้งคุณภาพและปริมาณ คนพิการและสถานประกอบการยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละฝ่ายได้ เนื่องจากขาดข้อมูลข่าวสารและขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจ้างงานคนพิการ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่ารัฐบาลควรกำหนดยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปการส่งเสริมอาชีพคนพิการ โดยควรจัดตั้งสถาบันแรงงานคนพิการแห่งชาติ เพื่อเป็นกลไกหลักในการบริการจัดการ นอกจากนี้ รัฐบาลควรกำหนดนโยบายให้ทุกหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจรับคนพิการเข้าทำงานเป็นกรณีพิเศษ

สุพรรณรัตน์ นันทไพโรจน์ (2544, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของคนพิการต่อการสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงในชีวิต ภายหลังจากการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ” ศึกษาเฉพาะ

กรณี: ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพและศูนย์พัฒนาอาชีพกรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม” กลุ่มตัวอย่างคือ คนพิการในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพและศูนย์พัฒนาอาชีพกรมประชาสัมพันธ์ จำนวน 218 ราย พบว่า คนพิการส่วนใหญ่ต้องการได้รับการบริการจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์และนักสังคมสงเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ต้องการรวมกลุ่มฝึกงานอย่างต่อเนื่อง

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ตัวแปรต้น

ข้อมูลทั่วไปสถานประกอบการ
1. ประเภทของสถานประกอบการ
2. จำนวนลูกจ้างทั้งหมดในสถานประกอบการ
3. จำนวนคนพิการที่รับเข้าทำงาน
4. ประเภทของคนพิการที่รับเข้าทำงาน
5. ตำแหน่ง / หน้าที่ของคนพิการ
6. เหตุผลในการรับคนพิการเข้าทำงาน

ตัวแปรตาม

ผลการปฏิบัติงานของคนพิการ
1. ด้านความรู้ความสามารถ
2. ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่
3. ด้านมนุษยสัมพันธ์
4. ด้านคุณลักษณะในการทำงาน
5. ด้านการพัฒนาตนเอง
- ปัญหา อุปสรรค
- แนวทางในการแก้ไขปัญหา